

ВАС ВІТАЄ

КВАСИЛІВСЬКИЙ ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
(ЯСЛА-САДОК)

Методична скарбничка для
Завдання, методи і прийоми
вихователя
розвитку мови дошкільни

Навчально-мовленнєва діяльність дітей в ДНЗ

- ❑ Рідна мова є загальною основою навчання і виховання дітей.
- ❑ Кінцевою метою опанування рідної мови в дошкільному віці є засвоєння її літературних норм і культури мовлення, культури спілкування рідною мовою (формування комунікативної компетенції).

Навчально-мовленнєва діяльність в ДНЗ – це організована специфічна діяльність, яка протікає на мовленнєвому рівні в ході організованих навчальних занять, у мовленнєвих ігрових ситуаціях, в дидактичних іграх.

Види навчально-мовленнєвої діяльності в ДНЗ

Слухання:

- слухання мовлення вихователя
- слухання мовлення однолітків

Говоріння:

- запитання
- відповіді
- розповіді
- описи
- переказ
- читання віршів тощо

Чому діти не можуть висловитись, довести правильність свого рішення?

- ❖ *Дитина звикла до стереотипу “Дорослий завжди правий, слово дорослого - закон”.*
- ❖ *Недостатньо розвинене мовлення, у якому є односкладові відповіді “так, ні” та дуже рідко складнопідрядні пояснювальні; діти висловлюються в основному простими реченнями.*
- ❖ *Невміння дітей дотримуватися культури спілкування, знаходити компроміси, поступатися одне одному.*

Завдання з розвитку мовлення та мовленнєвого спілкування

Збагачення словникового запасу

Формування граматичної будови мовлення

Виховання звукової культури мовлення

Розвиток діалогічного мовлення

Розвиток монологічного мовлення

Ознайомлення з художньою літературою

Навчання елементів грамоти

*Навчити дітей вільно користуватися рідною мовою;
правильно і зрозуміло викладати свої думки в усній формі*

**Види занять
з розвитку
мовлення**

*Ознайомлення з
природним довкіллям*

*Навчання елементів
грамоти*

*Ознайомлення з
предметним довкіллям*

Основи здоров'я

Художня література

Українознавство

Сенсорне виховання

Мовленнєве спілкування

Види мовленнєвих занять

Комплексні

Складаються з трьох цілком самостійних мовних розділів:

- **Зв'язне мовлення** (планується на кожному комплексному занятті)
- **Словник** (або граматика);
- **Звукова культура мовлення** (або словник)

Тематичні (спеціальні, домінантні)

Присвячується лише одному мовному розділу

- На такому занятті закріплюється мовленнєвий матеріал з комплексних занять та пропонується новий

Контрольні (з II молодшої групи), **комбіновані, інтегровані**

Програмовий зміст комплексного заняття

До кожного розділу мовлення необхідно добирати з Програми конкретні навчальні завдання (виховні завдання визначаються залежно від теми, змісту заняття і вікових особливостей дітей)

Приклад запису комплексного мовленнєвого заняття у середній групі

Мовленнєве спілкування. Тема “У світі гри та іграшки” (комплексне, групове)

Програмові завдання:

Зв'язне мовлення: продовжувати вчити дітей складати описові розповіді про іграшки за зразком вихователя.

Звукова культура мовлення: вправляти дітей у виокремленні першого звуку в словах.

Словник: збагачувати словник образними виразами, епітетами; продовжувати вчити відгадувати загадки.

Розвивально-виховні завдання: розвивати пам'ять, мислення, мовлення; виховувати інтерес до занять, позитивні риси характеру.

Програмовий зміст спеціального (тематичного) заняття

Програмовий зміст містить лише завдання над однією стороною мовлення; слід закріпити матеріал, який подавався на комплексних заняттях стосовно цієї сторони мовлення, та додатково спланувати одне нове завдання з цієї ж сторони мовлення

Приклад запису спеціального мовленнєвого заняття у середній групі

Мовленнєве спілкування. Тема “*Хто живе під кригою?*” (спеціальне, групове)

Програмові завдання:

Звукова культура: вправляти дітей у правильній вимові звука [p]; продовжувати вчити добирати слова із запропонованим звуком на початку та в кінці їх; інтонаційно виділяти (інтонувати) звуки в словах; робити елементарний (частковий) звуковий аналіз слів, виділяючи та підраховуючи кількість звуків у слові за допомогою нейтральних фішок (білих квадратиків).

Сприяти розвитку фонематичного слуху, чіткої артикуляції звуків мови, мовного дихання, мовлення, уваги, мислення, пам'яті, мовленнєвої й пізнавальної активності.

Виховувати позитивні риси характеру, інтерес до мовленнєвих занять.

Завдання словникової роботи

- 1.
  - *Збагачення словника новою лексикою*
- 2.
  - *Активізація і закріплення словника*
- 3.
  - *Уточнення і закріплення значення слів і словосполучень*
- 4.
  - *Заміна діалектизмів, русизмів словами літературної мови*
- 5.
  - *Розвиток образного мовлення (збагачення активного словника дітей образними виразами, прислів'ями, приказками, скоромовками, загадками, епітетами, порівняннями тощо)*
- 6.
  - *Ознайомлення дітей із значенням слова, навчання розуміння багатозначності, синонімічності та переносного значення слів*
- 7.
  - *Засвоєння узагальнювальних понять*

Методи та прийоми

• **Методи** ування лексичної компетенції

- **Дидактичні ігри з лексики** (*на закріплення назв, якостей, властивостей предметів тощо*)
- **Лексичні вправи** (*добір іменників, прикметників, дієслів, епітетів, узагальнювальних слів тощо*)
- **Відгадування та складання загадок**
- **Дидактична розповідь вихователя**, що передбачає вставляння у речення пропущених слів на запитання дорослого

• **Прийоми**

- **Мовленнєвий зразок вихователя**
- **Активне вимовляння слів дітьми**
- **Вказівка**
- **Показ і називання**
- **Повторення, домовляння**
- **Заохочення**
- **Командне змагання**

Завдання

формування звукової культури мовлення

- 1.
  - Ознайомлення з будовою мовленнєвого апарату. Розвиток артикуляційного апарату.
- 2.
  - Формування правильної звуковимови (показ і пояснення артикуляції звуків; вимова звука ізольовано; вимова звука у складах; вимова звука в словах, словосполученнях)
- 3.
  - Розвиток інтонаційної виразності мовлення (*інтонація, темп, тембр, сила голосу, наголос*)
- 4.
  - Удосконалення дикції
- 5.
  - Розвиток фонематичного слуху і мовленнєвого дихання
- Робота над усвідомленням дітьми звукового складу рідної мови

Методи та прийоми формування фонетичної компетенції

• **Методи**

- Промовляння чистомовок
- Читання з пам'яті скоромовок (*із середньої групи*)
- Заучування, читання віршів, які містять найчастіше повторювальний звук
- Дидактичні ігри та вправи з іграшками, предметами, картинками
- Розповідь зі звуконаслідуванням
- Артикуляційні вправи
- Рухливі ігри, хороводи
- (зі звуконаслідуванням, словами, піснями)

• **Прийоми**

- Зразок мовлення вихователя
- Артикуляція звуків мови
- Імітація правильної звуковимови
- Вказівка, домовляння
- Заперечення, навмисна помилка
- Суміжне мовлення; повторення
- Ігрові прийоми, заохочення
- Доручення

Завдання формування граматичної правильності мовлення

- 1.
  - Практичне ознайомлення дітей із граматичними формами рідної мови (*частини мови; рід, число, відмінок; дієвідміна тощо*).
- 2.
  - Засвоєння правильної словозміни слів (*відмінкові закінчення; узгодження слів у реченні; чергування звуків в основі слів; невідмінювані слова; зміна наголосів тощо*).
- 3.
  - Засвоєння основних способів словотворення української мови (*суфіксальний, префіксальний тощо*).
- 4.
  - Удосконалення синтаксичного боку мовлення (*правильна побудова різних типів речень*): *зі сполучниками та сполучними словами; з однорідними членами; прямою мовою.*
- 5.
  - Формування граматичного чуття мови (*чуття помилок, начатків самоаналізу, самокорекції, самоконтролю та взаємоконтролю мовлення*).

Методи та прийоми формування граматичної компетенції

•Методи

- Дидактичні ігри з граматики
- Дидактичні вправи (граматичні)
- Розповіді вихователя (зі словами, в яких діти допускають помилки: вухо, піаніно, кіно, какао, пюре...)
- Самостійне складання розповідей дітьми (із використанням групи слів на тему, запропоновану вихователем)

•Прийоми

- Мовленнєвий зразок вихователя (для наслідування дітьми)
- Запитання та відповіді дітей за малюнками
- Повторення, домовляння
- Порівняння
- Ігрові ситуації, заохочення
- Заперечення, навмисна помилка

Розвиток монологічного мовлення

Завдання

**Вчити переказувати
знайомі художні тексти**

- з зміною особи розповідана
- детальний переказ
- переказ-інсценізація
  - за аналогією
- переказ фрагментів тощо

**Вчити зв'язно відповідати
на запитання, звертатися
із запитаннями, складати
розповіді різних видів**

- розповідь-опис (порівняльна, описова, з описом випадку)
- розповідь-повідомлення
- розповідь-міркування
  - з власного досвіду
- сюжетні (за змістом картин та на задану тему)
- колективна розповідь (складання листа)
- творчі (за початком чи закінченням; за опорними словами; на запропоновану тему; за поданим планом; за сюжетною ігровою обстановкою); складання казки

Розвиток діалогічного мовлення

Форми

•Бесіда

- Вчити дітей відповідати на запитання і звертатися до інших із запитаннями.

•Розмова вихователя з дітьми

- Підтримувати розмову, запропоновану дорослими, та продовжувати її відповідно до ситуації спілкування.
- Виявляти ініціативу у розмові з дорослими та дітьми; підтримувати ініціативу та активність дитини у спілкуванні.

•Діалог

- Розвивати вміння будувати діалог на запропоновану тему (*друга-четверта... репліки діалогу*).
- Вміти починати розмову - знаходити першу репліку діалогу (*чуєте, дивись, бачите, я думаю, ви можете...*); добирати першу репліку у ситуації вітання, прощання, прохання, вибачення, подяки, наказу тощо.

•Полілог

- Формувати вміння вести розпитування; будувати різні форми діалогу між трьома – п'ятьма дітьми на пропозицію вихователя.
- Знайомити дітей з основними правилами мовленнєвого етикету, виховувати культуру спілкування.
- Розвивати вміння творчо використовувати комунікативні еталони (привітання, прощання, вибачення, прохання, відмови тощо) відповідно до конкретної ситуації.

Методи та прийоми

Ігри з діалогом наблизня зв'язного монологічного та діалогічного мовлення

- Ігрові вправи
- Моделювання ситуацій спілкування
- Бесіди (*вступна, супроводжувальна, заключна, узагальнювальна*). **Етична бесіда**
- Розмова вихователя з дітьми у повсякденному житті
- **Різні види переказу:** за запитаннями вихователя; колективний переказ (по черзі); за частинами (командами); інсценування за ролями; за власними малюнками дітей; цілісний (повний) переказ; вибіркового переказ (цікавих фрагментів); за моделями; творчий переказ з виконанням творчих завдань (*у старшому дошкільному віці*)
- **Розповіді**
- (*описова; сюжетна; на наочній основі;*
- *за опорними словами; з власного досвіду; творча*). **Віртуальний діалог між персонажами** (*твору, картини*)
- Ігри-драматизації, різні види театрів, інсценування з іграшками
- **Прийоми**
- Зразок словесного доручення, звіти дитини про його виконання
- Вказівка
- Прийом створення спеціальних мовленнєвих ситуацій
- Запитання вихователя (*репродуктивні, пошукові, проблемні*)
- Запитання дітей
- Відповіді вихователя
- Відповіді дітей
- Узагальнення

Ознайомлення з художньою літературою

Завдання

- Забезпечити засвоєння змісту твору
- Формувати елементарні уміння аналізувати твір
- Формувати вміння визначати жанр твору
- Вчити напам'ять вірші та переказувати художні твори
- Формувати самостійність у художньо-мовленнєвій та театральній діяльності

Форми роботи

- читання
- бесіда
- заучування на пам'ять
- розповідання
- літературні вікторини
- тематичні дні
- показ різних видів театрів
- розгляд ілюстрацій

Комплексне використання методів і прийомів заняттях з розвитку мовлення дошкільників

• Методи та прийоми навчання

- Показ з називанням
- Позитивна випереджувальна оцінка
- Сюрпризні та зацікавлюючі моменти
- Заохочення
- Бесіда
- Розповідь
- Читання
- Ігри та ігрові вправи
- Показ у дії
- Моделювання ігрової ситуації
- Розгляд наочного матеріалу
- Сполучення хороших відповідей з 3-4 індивідуальними

• Інтерактивні методи

- Словесні доручення
- Пояснення
- Вказівка
- Запитання, навмисна помилка
- Багаторазове повторення

Інтерактивні методи розвитку мовлення

Інтерактивні технології ("inter" - *взаємний*, "act" – *діяти*; означає *взаємодіяти, спілкуватися з будь-ким*) - це спеціальна форма організації пізнавальної та комунікативної діяльності, у якій всі учасники охоплені спілкуванням (кожен вільно взаємодіє з кожним, бере участь у рівноправному обговоренні проблеми). Основний елемент інтерактивного заняття - *діалог*.

Мікрофон

Дебати

Удвох

Ланцюжок

Снігова куля

Синтез думок

Коло ідей

Загальний проект

Асоціативна квітка

Дерево рішень

Метод багатоканальної діяльності

Дискусія

Мозкова атака

Вікторина

Моделювання проблемних ситуацій

За і проти

Передбачення

Показуха

“А що було б, коли б...?”

Уявна картина

“Що можна робити?”

Перевтілення

Казка навпаки

Колаж

Реклама

Ділова гра

Аналіз життєвих ситуацій

КВК

“Що? Де? Коли?”

Бесіда-діалог

Дякуємо за увагу!

